

СОЦІАЛЬНІ ОЧІКУВАННЯ У ВИМІРАХ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Постановка проблеми. Цінність життя, його якість, автономність, задоволеність мають вагомє значення для кожної людини. Саме ці характеристики лежать в основі такого феномену як психологічне благополуччя. Особливого значення це набуло в останній час, в період світової пандемії COVID-19, і дуже гостро стоїть перед такою верствою населення як молодь. Очікування, які спрямовані світовою спільнотою на юнацтво, а також ті очікування, які має молоді люди стосовно соціуму та суспільного укладу загалом, будуть визначати наше майбутнє, адже безпосередньо саме від них залежатиме конструювання нашого «завтрашнього дня».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Багато зарубіжних науковців досліджують такий конструкт як психологічне благополуччя, серед них Н. Бредберн, Е. Десі, Ф. Дінер, К. Ріфф, М. Селігман, Т. Тейлор та ін., також дана тема стала дослідженням таких українських вчених як Н. Волинець, І. Габа, О. Гуляєва, Н. Каргіна, Ю. Кашлюк та ін.

Феномен «соціальні очікування» є маловивченим та актуальним, серед вчених, котрі досліджували та вивчали дане явище, можна виокремити Д. Грибова, М. Гомеллаурі, І. Гояна, Т. Єрескову, О. Єршову, В. Крисько, О. Коновалову, О. Мазурик, А. Нечаєва, І. Поповича та ін.

Мета статті полягає у теоретичному аналізуванні феноменів соціальних очікувань та психологічного благополуччя особистості.

Виклад основного матеріалу. Останнє десятиріччя характеризується великою кількістю змін, які мають вплив на кожну людину. Ці зміни можуть несуть як позитивний, так і негативний сенс та наслідки. Саме тому важливо відстежити, який вплив ці трансформації мають на таку важливу складову людського життя, як психологічне благополуччя.

У психології існує два найбільш поширені змістові підходи до трактування даного поняття: гедоністичний та евдемоністичний. В основі гедоністичного

підходу (Н. Бредберн, Е. Дінер) лежить ідея досягнення задоволення та уникнення незадоволення, тобто баланс між ними. Евдемоністичній підхід (А. Маслоу, К. Ріфф) розглядає психологічне благополуччя як самореалізацію особистості, її самозростання та індивідуалізацію.

Великий внесок у розвиток даної проблематики здійснив Е. Дінер, який був представником гедоністичного підходу. Суб'єктивне благополуччя, дослідник розумів як наповненість життя змістом, сенсом та самоцінністю. Вчений вважав, що потрібно брати до уваги внутрішню орієнтацію та принципи особистості, а саме ті настановлення, мотиви, ціннісні орієнтації завдяки яким людина орієнтується у соціальному просторі (Дінер Е., 1984). Залежно від того, що саме особистість вважає значущим та цінним, визначається такий параметр психологічного благополуччя, як його широта. Цю думку підтримує український науковець О. Киричук, який стверджує, що ціннісна система є чинником організації життєвого шляху людини, та залежно від того, як саме відбувається поведінкова та особистісна регуляція ціннісної сфери залежить самотворення буття індивіда (Киричук О., 2018).

Найбільш відомою у змістовому контексті концепцією «психологічного благополуччя» є шестикомпонентна модель, авторкою якої є К. Ріфф, представниця евдемоністичного підходу. Основою її теорії є підходи позитивного функціонування, на які вона спиралася розробляючи власну модель. З погляду К. Ріфф, психологічне благополуччя можна охарактеризувати як цілісний конструкт, який інтегрує в собі позитивне функціонування особистості, реалізацію власного потенціалу і виражається суб'єктивною задоволеністю життям, регулюючись системою міжособистісних стосунків з оточуючим світом (Ріфф К., 1995).

Функціонування особистості відбувається у соціальному просторі, саме тому людина включена у різноманітну канву очікуваних та неочікуваних подій. Одним з важливих механізмів, який забезпечує здатність процесу функціонування індивіда в соціумі є інтерналізація, тобто процес засвоєння аспектів зовнішнього світу – цінностей, вимог, настановлень, в результаті чого,

вони стають внутрішніми регуляторами особистості. Соціальні очікування виконують трансформувальну функцію між індивідуальним та соціальним.

Соціальні очікування, на думку українського вченого І. Поповича, є базовим психологічним механізмом регуляції поведінки особистості, який забезпечується когнітивною, емоційною та поведінковою готовністю індивіда до передбачуваного перебігу подій (Попович І., 2017). Такої ж думки притримується дослідник Д. Грибов, він вважає що «соціальні очікування багато в чому визначають зміст і траєкторію поведінки людини. Реальна дійсність, відображена через соціальні очікування, детермінує цілепокладальну діяльність і поведінкові конотації особистості» (Грибов Д., 2016).

Вчений О. Нечаєв визначає очікування як соціальний стан суб'єкта, який характеризується спрямованою діяльністю зі створення можливостей для здійснення якої-небудь події або запобігання її здійснення. Дослідник стверджує, що соціальні очікування виконують конструювальну функцію в житті особистості (Нечаєв О., 2015).

Висновки. Відштовхуючись від проаналізованого матеріалу, вважаємо, що психологічне благополуччя особистості та соціальні очікування є взаємопов'язаними феноменами. У залежності від місця і ролі особистості у суспільстві, її самореалізації, простежується наповненість життя сенсом. Наповненість життя сенсом реалізується через конструювання соціальних очікувань, які є проєкціями її майбутнього. Водночас, психологічні змістові особливості соціальних очікувань людини здатні окреслювати і визначати її психологічне благополуччя.